

3.9.2020

VN/19752/2020
VN/19752/2020-TEM-1

Aluekehityksen tilannekuvan laadinta ja aluekehittämisen keskusteluihin valmistautuminen syksyllä 2020

Aluekehittämisen keskustelut vahvistavat valtion ja maakuntien kumppanuutta

Valtion ja maakuntien välillä säännöllisesti käytävät aluekehittämisen keskustelut ovat keskeinen elementti uudistuvassa, aiempaa vahvemmin vuorovaikutteisuuden ja kumppanuuden pohjalle rakentuvassa aluekehittämisen toimintamallissa. Keskusteluiden tavoitteena on pyrkiä valtion ja maakuntien yhteisen näkemyksen muodostamiseen alueiden kehittämisen tavoitteista, toimeenpanosta ja toimintaedellytyksistä alueiden kehittämisen suunnittelua ja toimeenpanoa varten niin alueilla kuin valtioneuvostossa.

Keskustelujen lähtökohtia ovat valtioneuvoston päätös aluekehittämisen painopisteistä, maakuntaohjelmat sekä aluekehityksen ajantasainen tilannekuva. Keskusteluihin pyritään nostamaan alueiden kehityksen kannalta merkittäviä, eri hallinnonaloja koskevia horisontaalisia ajankohtaisia teemoja ja ilmiöitä. Keskusteluissa on mahdollista käsitellä myös EU:n alue- ja rakennepoliittikan ja kansallisten ohjelmien ja sopimusten toteutumista.

Syksyn 2020 keskustelujen keskiössä ovat maaliskuussa 2020 hyväksytyn aluekehittämispäätöksen toimeenpano, maakuntaohjelmatyö sekä aluekehityksen tilannekuva, jonka kaikkiin osa-alueisiin heijastunee koronakriisin aiheuttama poikkeuksellinen tilanne.

Aluekehittämisen keskustelut tulevat lakisääteiksi vuoden 2021 alussa voimaan tulevan uudistuvan alueiden kehittämisen toimeenpanoa koskevan lain myötä. Syksyn 2020 keskustelut käydään lain mukaisena kokeiluna. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti kesäkuussa keskusteluja valmisteleavan työryhmän, jonka tehtävänä on tukea eri osapuolia aluekehittämisen keskustelujen käyttöönotossa ja sen edelleen kehittämisessä. Työryhmässä ovat edustettuina ministeriöt, maakuntien liitot, ELY-keskukset, kaupungit ja Kuntaliitto ja sen toimikausi jatkuu hallituskauden loppuun.

Aluekehittämisen keskustelujen aikataulu ja keskusteluihin valmistautuminen

Aluekehittämisen keskusteluihin valmistautuminen käynnistyy tilannekuvatyöllä, minkä jälkeen valmistellaan maakuntakohtaiset keskusteluagendat.

Määrällinen tilannekuva	elokuu
Laadullinen tilannekuva, maakuntien esitykset keskusteluagendaksi	syyskuu
Aluekehittämispäivä	8.10.2020
Maakunnittaisten keskusteluagendojen valmistelu	lokakuu
ALKE-keskustelut	marraskuu
Johtopäätökset ja prosessin arviointi	marras-joulukuu

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Aleksanterinkatu 4

0295 16001
+358 295 16001

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

www.tem.fi

ALKE-keskustelut tullaan toteuttamaan välillä 2.11.2020 - 16.11.2020. Keskusteluun varattava aika on 2,5 tuntia.

Maakuntien liittoja pyydetään jo tässä vaiheessa varaamaan keskustelulle sopiva ajankohta. Työ- ja elinkeinoministeriössä aikatauluista vastaa Tiina Asunmaa (tiina.asunmaa@tem.fi, 0295 048 096).

Keskustelujen järjestämistapa vahvistetaan myöhemmin syksyn aikana.

Varattavissa olevat ajankohdat:

Ma	2.11.	13.00 - 15.30
Ti	3.11.	9.00 - 11.30
Ti	3.11.	13.00 - 15.30
Ke	4.11.	13.00 - 15.30
To	5.11.	9.00 - 11.30
		13.00 - 15.30
Pe	6.11.	9.00 - 11.30
		13.00 - 15.30
Ma	9.11.	9.00 - 11.30
Ma	9.11.	13.00 - 15.30
Ti	10.11.	9.00 - 11.30
Ke	11.11.	9.00 - 11.30
		13.00 - 15.30
To	12.11.	9.00 - 11.30
		13.00 - 15.30
Pe	13.11.	9.00 - 11.30
		13.00 - 15.30
Ma	16.11.	13.00 - 15.30

Aluekehittämisen keskustelujen ohjeistusta täydennetään syksyn aikana ALKE-keskusteluihin valmistautumisesta niin asialistan yhteisen valmistelun kuin keskustelujen järjestelyjen osalta.

Aluekehityksen tilannekuvan valmistelu

Aluekehityksen tilannekuva on alusta maakunnan ja valtion väliselle vuorovaikutukselle ja sen valmistelusta vastaavat sekä maakunnat että valtio. Tavoitteena on, että tilannekuva tuo lisäarvoa kaikille valmisteluun osallistuville osapuolille ja mahdollistaa eri hallinnonalojen toimien alueellisten yhteisvaikutusten tarkastelun.

Aluekehityksen tilannekuva sisältää sekä määrällistä aineistoa että niihin sekä asiantuntija-arviointiin perustuvaa laadullista analyysiä aluekehityksen tilanteesta. Tilannekuvatyötä tehdään sekä alueilla maakuntien liittojen johdolla että valtioneuvostossa. Koko aluekehittämisen keskustelujen prosessin tavoitteena on vuoropuhelun kautta löytää yhteinen näkemys alueiden tilanteesta ja tarvittavista toimenpiteistä. Aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelman ohella tilannekuva on keskeinen lähtökohta aluekehittämisen keskustelulle.

Määrällinen tilannekuva

Tilannekuvatyössä keskeisin tarkastelutaso on maakunta, mutta tarkempaa seutukunnittaista ja jopa kuntatasolle menevää määrällistä aineistoa on mittarista ja aineiston saatavuudesta riippuen käytettävissä. Määrällisen tilannekuvan muodostaa noin 30 **väestön, aluetalouden ja työllisyyden, osaamisen ja uudistumisen, terveyden ja hyvinvoinnin sekä elinympäristön** kehitystä kuvaavaa mittaria (liite 1). Määrällinen tilannekuva on julkaistu digitaalisena Tutkihallintoa-palvelussa osoitteessa www.tutkihallintoa.fi/alueet.

Laadullinen tilannekuva

Laadullinen tilannekuva on maakunnan ja valtioneuvoston asiantuntija-arvioihin perustuva jäsennelty näkemys aluekehityksen tilanteesta eri alueilla. Tilannekuva laaditaan määrällistä tilannekuvaa hyödyntäen ja työssä voi käyttää myös muita tietolähteitä (esimerkkejä liitteessä 1).

Laadullinen tilannekuvatyö tehdään aluekehittämispäätöksen painopisteiden mukaisesti. Laadullisessa arvioissa tarkastellaan aluekehityksen osa-alueiden dynamiikkaa eli mitä muutoksia on tapahtunut, miksi

kehitys on ollut tietynlaista, miten eri tekijät vaikuttavat toisiinsa ja miten tilanteen arvioidaan kehittyvän seuraavan vuoden aikana. **Alkuvuoden 2020 koronapandemian toteutuneet ja odotettavissa olevat vaikutukset alueen kehitykseen tulee huomioida poikkileikkaavasti eri teemoissa.**

Maakunnan tilannekuvan laadinta

Maakuntakohtainen laadullinen tilannekuva laaditaan alueella maakuntaliiton johdolla prosessissa, jonka lopputuloksena syntyy aluekehitystoimijoiden yhteinen näkemys maakunnan tilanteesta.

Maakunnan tilanteen arvioinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, millaista kehitys on ollut koko maakunnassa mutta myös seutukuntien ja kuntien välillä sekä kaupunki- ja maaseutualueilla. Kokonaiskuvan kannalta on myös tärkeää nähdä, miten maakunta vertautuu koko maan tilanteeseen. Määrällisten aineistojen läpikäynnissä on hyvä kiinnittää huomiota myös eri mittareiden yhteyksiin (syy-seuraus –suhde, riippuvuus).

Samanaikaisesti tilannekuvatyön kanssa on käynnissä ELY-keskusten vetovastuulla oleva, elinkeinoelämän, työttömyyden ja työvoiman kysynnän tilannetta ennakoiva alueellisten kehitysnäkymien arviointi. Sisällöllisesti kehitysnäkymät ja tilannekuvatyö linkittyvät toisiinsa elinkeinoelämän ja työllisyyden osalta. Arvioiden laadinnassa on mahdollisuuksien mukaan hyvä etsiä synergiaa puolin ja toisin. Tilannekuvan valmistelussa voi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös koronan vaikutuksista toipumiseksi laadittuja alueellisia selviytymissuunnitelmia sekä muita tuoreita arvioita.

Tilannekuvan rakenne on kaikille yhteinen ja siinä hyödynnetään määrällisen tilannekuvan mittareita ja muita täydentäviä aineistoja (ks. liite 1). **Nykytilan analyysin ohella arvioidaan kehityksen suuntaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä lähimmän vuoden aikana.**

Tilannekuvan enimmäispituus on viisi sivua ja sen tulee sisältää alla mainitut osiot. Nostot ja tarkentavat kysymykset otsikoiden alla ovat ALKE-päätökseen ja määrälliseen tilannekuvaan perustuvia ja esimerkkejä, joiden tarkoituksena on avata näkökulmia. Tarkoituksena ei ole että tilannekuvassa katettaisiin kaikkia esille nostettuja näkökulmia, vaan **analyysissa on mahdollista tehdä aluelähtöisiä painotuksia ja nostaa esille oman alueen kannalta merkityksellisiä kehityskulkuja.** Tilannekuvakonseptia tullaan kehittämään jatkossa siten, että määrälliset mittarit tukisivat paremmin laadullista analyysia.

1. Väestödynamiikka

Kuvaus väestödynamiikasta (eli nettomuutto ja luonnollinen väestönkasvu ja niiden kehityksen trendi), keskeiset kehityskulut ja muutokset huomioiden. Väestökehityksen tarkastelu seutukunnittain, tarvittaessa myös kuntatasolla ja kaupunki-maaseutuluokitusta hyödyntäen.

- Pohdintaa väestöennusteen vaikutuksista, jos se toteutuu Tilastokeskuksen ennustamalla tavalla
- Pohdintaa väestöllisen huoltosuhteen kehityksestä keskipitkällä aikavälillä (seuraavan kymmenen vuoden aikana)

2. Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Kuvaus luonnon- ja elinympäristön tilanteesta. Ilmastonmuutoksen hillinnän, torjunnan sekä varautumisen ja sopeutumisen sekä luonnon monimuotoisuuden tilanne. Energiamuodot, uusiutuvan energian osuus. Luonnonvarojen kestävä käyttö tilanne, edellytykset hiilineutraalille kiertotaloudelle

- Määrällisestä tilannekuvasta erityisesti kasvihuonepäästöjen kasvun kehitys, myös katsottuna sektoreittain

3. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

Kestävä yhdyskuntakehityksen alla tarkastellaan liikenne- ja viestintäyhteyksien tilannetta, aluerannetta ja saavutettavuutta. Liikkumismuotojen jakauma ja liikenteen päästöt.

- Määrällisestä tilannekuvasta liikennesuoritteiden taso asukasta kohden, oma maakunta verrattuna koko maahan

4. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

Yrittäjyys ja elinkeinorakenne, elinkeinorakenteen monipuolisuus ja aluetalouden muutosjoustavuus eli resilienssi. Keskeisten toimialojen ja ekosysteemien tilanne. TKI-toiminta, osaaminen ja digitalisaatio

uudistumisen ajureina. Huom! Työllisyyteen liittyvät kysymykset käsitellään kohdassa 5.

- Miten elinkeinorakenteen kehitys näyttäytyy maakunnissa toimialoittaisten liikevaihdon kehityksen tai yritysperustannan kautta? Onko elinkeinorakenne muutoksessa?
- Kuinka yrittäjyyden kehitys nähdään maakunnassa?
- T&k-toiminnan laajuus ja merkitys maakunnassa? Mitä eri sektoreiden t&k-panostukset ja niiden kehitys kertovat alueen innovaatiotoiminnasta?

Yritystoimintaa ja kohdassa 5 arvioitavaa työllisyyttä arvioitaessa tarkastelussa voi hyödyntää 9.9.2020 julkistettavaa PK-yritysbarometria.

5. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

Työllisyyden ja työttömyyden kehitys, työvoiman kohtaanto, osaavan työvoiman saatavuus. Osaaminen ja koulutustaso.

- Mikä on vaikuttanut työllisyysasteen/työttömyysasteen kehitykseen viimeisten kolmen vuoden aikana?
- Eri sektoreiden suhteiden vaikutus työpaikkakehitykseen: luoko avoin sektori enemmän työpaikkoja kuin julkinen? Mikä merkitys sillä on esim. resilienssille?
- Työpaikkakehitys maakunnan eri osissa?
- Työvoiman kehitys: riittääkö avoimiin työpaikkoihin hakijoita oman alueen sisältä vai onko alue riippuvainen pendelöinnistä? Kuinka työvoiman saatavuus vaikuttaa elinkeinoelämän kehitysedellytyksiin?
- Koulutetun työvoiman merkitys aluekehitykselle

6. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

Väestön terveyden ja hyvinvoinnin kehitys, tarkastelu Yhteys työllisyyteen ja työkykyyn, palveluiden käyttöön ja kunta- ja aluetalouteen. Koettu hyvinvointi ja osallisuus.

- Mikä on väestön terveyden merkitys aluekehitykselle?
- Onko maakunnassa havaittavissa väestön sosiaalisten tai hyvinvointierojen kasvua? Mistä kehitys viimeisten viiden vuoden aikana johtuu?

Valmistelu valtioneuvostossa

Valtioneuvosto laatii poikkihallinnollisessa yhteistyössä yhteisen arvion kunkin tilannekuvan osa-alueen osalta. Arviossa avataan määrällisen tilannekuvan pohjalta ja tutkimustietoon sekä asiantuntija-arvioihin perustuen. Tilannekuvassa pyritään avaamaan kansallisesta näkökulmasta ja alueelliset erot huomioiden eri osa-alueiden dynamiikkaa ja kehityssuuntia sekä tunnistamaan alueiden kehityksen kannalta akuutteja kysymyksiä aluekehittämisen keskusteluihin nostettavaksi.

Ministeriöt sopivat yhdessä tilannekuvan valmistelun työnjaosta teemoittain.

Maakuntien tilannekuva ja nostot aluekehittämisen keskustelujen asialistalle

Maakuntia pyydetään tilannekuvatyön yhteydessä esittämään aluekehittämispäätökseen, maakuntaohjelmaan ja tilannekuvaan perustuen **kolme keskeisintä kysymystä aluekehittämisen keskustelujen asialistalle**. Maakuntakohtaiset asialistat työstetään lokakuun aikana ministeriöiden ja maakunnan yhteisessä valmistelussa.

Laadullinen tilannekuva, nostot aluekehittämisen keskustelujen asialistalle ja maakunnan liiton yhteyshenkilön tiedot pyydetään lähettämään sähköpostitse osoitteeseen aluekehitys@tem.fi 30.9.2020 mennessä. Tilannekuvat tallennetaan Tiimeri-alustan Aluekehittämiskeskustelut-työtilaan, joka tulee olemaan käytössä läpi aluekehittämiskeskustelujen prosessin. Ilmoittamallenne yhteyshenkilölle/henkilöille lähetetään linkki Tiimeriin.

Teollisuusneuvos

Tapani Mattila

Johtava asiantuntija

Hanna-Maria Urjankangas

